

Katseen kohtaaminen

Björn Springfieldt

When I think of art, I think of beauty.

Beauty is the mystery of life.

Agnes Martin

Kaikki taiteelliset pyrkimykset versoavat taiteen kokemisesta, ja omaavat rikkaan juurakon joka johtaa kollegoihin kaikkina aikakausina. Kristiina Uusitalon taide pulppuaa kohtaamisesta, jonka hän koki pikkutyttönä vieraillessaan taidemuseossa isänsä kanssa.

Täällä hän löysi itsensä keskiaikaisen ikonin edestä, kohtasi madonnan katseen, ja sai elämälleen lopullisen suunnan. Että kuvallisin keinoin oli mahdollista välittää sellaista surua, sellaista toivoa...

Modernissa yhteiskunnassamme taide on marginalisoitu. Se on jotain, jonka sallitaan tulevan vasta kun kaikki käytännölliset tarpeet on tyydytetty, mutta asia oli varmasti aiemmin toisin.

Taiteen iäksi on totuttu laskemaan noin 30.000 vuotta. Tosin joitakin vuosia sitten tutkijat löysivät luolasta fossiloituneen kokkareen okraa, ja pystyivät ajoittamaan sen iäksi vähintään 100.000 vuotta. Okra on väriaine, jolle ei ole juuri muuta käyttötarkoitusta kuin sillä maalaaminen. Voi kuvitella, kuinka sillä piirrettiin kuvioita ihmiskehoihin, sekä ympäristön pinnoille. Voimme vain arvella, miksi esi-isämme tekivät näin, mutta tuskin olisi liioiteltua sanoa, että heitä ajoi halu koristella kunnioitusta osoittaakseen ja määrittääkseen suhdetta itsensä ja ympäröivän maailman välillä.

Sellainen on kuvien luomisen luonne, alkukantainen voima, joka tekee näkyväksi jotain mitä ei voi nähdä, tai luo merkin jollekin jonka kanssa eletään. Kun taiteilija tänä päivänä levittää maalia pinnalle, kurkkii kolmesataatuhatta aikaisempien sukupolvien kollegaa hänen olkapäänsä ylitse.

Sanotaan, että elämme kuvan aikakautta. Se on dramaattinen muutos ajasta, jolloin anonyymi kollega loi kuvan, joka määritti Kristiina Uusitalon elämänsä. Mutta mikä käsittämätön ero siihen miten käytämme kuvaa. Olemme aikoja sitten ylittäneet kvantitatiivisen kynnyksen, mutta miten on kvalitatiivisen laita?

Nykyään moni taiteilija ja taiteen katsoja kavahtaa kauneutta, varsinkin dekoratiivista sellaista, huolimatta siitä että se luultavasti oli ihmiskunnan alkuperäisen kuvantekemishalun taustalla, ja sillä on itseisarvo

kansantäiteessä. Islamissa se on yksi tapa osoittaa hartautta ja ylistää luomakuntaa.

Anonyymien ikonimaalarin ohella muita Kristiina Uusitalon taiteellisen universumin perustan luoja ovat olleet Kandinski, Malevitsh ja Barnett Newman. Kandinski vapautti länsimaisen taiteen esittävyden kaanonista tullessaan kansantäidettä tutkiessaan siihen tulokseen, että väri, muoto ja viiva kantavat merkitystä jo itsessään. Ja kuinka ihmeellinen on hänen vertauksensa maalauksen pinnasta ja shamaanin rummunkalvosta. Tyhjä ja mykkä odottaa tullakseen eläväksi iskun kautta.

Kasimir Malevitsh hänen valkoisella pohjalla olevasta mustasta neliöstään, jonka hän ikonin lailla ripusti tilan nurkkaan, merkatien täten rajaa, jossa kieli joutuu pysähtymään mysteerin edessä.

Barnett Newman Uusitalon kohdatessa hänen Stations of the Cross –sarjansa. Sarjan, jossa on neljätoista maalausta alaotsikoilla Lema Sabachtani ja Miksi olet minut hyljännyt? Legendan mukaan Kristuksen viimeiset sanat ristillä. Maalauksilla on ihmisen mitat, ja ne on toteutettu ainoastaan valkoisella ja mustalla. Mustia vertikaaleja raitoja, jotka ovat vuoroin reunoiltaan veitsenteräviä tai sumean häivytettyjä, samanaikaisesti erottaen ja yhdistäen valkoiset kankaat ja täyttäen niiden tilan absoluuttisella hiljaisuudella ja puhtaalla energialla. Kohtaaminen pudotti Kristiina Uusitalon hänen omien sanojensa mukaan polvilleen.

Sama tapahtui, kun hän nähtyään valokuvia Matthias Grünewaldin Isenheimin alttarista päätti matkustaa paikan päälle Colmariin nähdäkseen sen luonnossa. Maalauksen edessä hän vaikuttui tavasta, jolla hahmojen takana oleva tila on maalattu siten että se värisee energiaa. Mikään toisintotekniikka maailmassa ei voi täysin välittää taideteoksen olemusta. Sen mitat ovat esteettinen valinta, samoin kuin käden liike ja värin materialisuus. Pyhiinvaellusmatka teoksen luokse on välttämätön.

Huolimatta siitä tunnustaako jotain uskontoa, on gnostikko tai ateisti, ovat nämä ihmeellisiä taideteoksia. Ne kykenevät rikkomaan totunnaisen katsomistavan, ja murtautumaan läpi arkipäivän trivialian ja käytännöllisyyden. Päätähuimaavan silmänräpäyksen ajan ne antavat meidän kokea maailmassa elämisen suuruuden, sekä sen käsittämättömän seikan että olemme tuomittuja sen jättämään. Taiteen lahja, jonka voimme saada myös musiikissa, runoudessa, tieteessä tai kesken kaiken – tietämättä miten.

Etsiessään omassa työssään keinoja luoda kuvia, jotka pystyvät luomaan sellaisia kokemuksia, Kristiina Uusitalo välttää mahdollisimman pitkälle värin manipuloimista. Hän antaa sen julistaa itseään alumiinilla ja preparoiduilla

puulevyillä, jotka eivät estä väriä sen etsiessä tasapainoa ja lepoa. Käden liikkeen jäljet voivat muistuttaa aasialaista tussimaalausta tai kalligrafiaa, ja aiheiden puolella kohtaamme luonnon ja vuodenajat. Toisinaan vastaan tulee abstrakti muoto, kuten labyrintti, esine kuten viuhka tai rustiikki järvelle johtava laituri, joka voisi sijaita vieraalla planeetalla.

Toisinaan hän johdattaa kuvan kuvaan, asettaen katsojan epävarmuuden tilaan siitä mikä on todellista ja mikä kuviteltua. Joskus hän asettaa vastakkain keskeisperspektiivin ja väriskaistaleet, jotka sijaitsevat fyysisesti kuvapinnalla. Katselijalle tämä on kuin kävelyä päivänvanhalla jäällä, joka voi murtua jalkojen alta hetkenä minä hyvänsä. Leikki illuusion ja todellisen, kuvan ja merkin välillä pakottaa katsojan terästäämään katsettaan, ja tietyistä kuvista löytyy rorschachmaisia peilaustehosteita, jotka saavat assosiaatiot laukkaamaan entistä hurjempina.

Joissakin teoksissa, kuten Malmin sairaalan monumentaalimaalauksessa Valon varassa, yksinkertaistaminen ja tiivistäminen on viety ääri rajoilleen. Keltaisella taustalla olevien valkoisten vertikaalien ja pyöreiden muotojen päälle piirtyy hauraita runkoja, pinnallaan rytmisessä liikkeessä oleva veistoksellinen helminauha suuria pisaroita. Heijastavilla helmiäisväreillä maalattuina ne peilaavat maailmaa, ja synnyttävät assosiaatioita näkinkengän suojaavaan kuoreen ja sen hauraaseen sisältöön, saaden näin aikaan yhteyden mikro- ja makrokosmoksen välille.

Kuvat välittävät energian kokemuksesta ja ikuista muutosta, yhdestä tilasta toiseen. Usein koemme sokaistumisen, kuten silloin kun katsomme suoraan aurinkoon ja kaikki mustenee. Tai kohtaamme heijastuksen, joka ylittää rajan kuvan tilassa ja siinä jossa elämme.

Kristiina Uusitalon kuvat ovat kauniita, dekoratiivisia alkuperäisessä merkityksessä, ja ne voivat – jos saavutamme oikean aallonpituuden lyödessämme rummunkalvoa – johdattaa meidät ilmestyksen äärelle.

Käännös Tanja Saarto